

Alliance Numismatique Européenne Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde

PUBLICATION PERIODIQUE — TIJDSCHRIFT

FONDATEURS — STICHTERS

RENE DE MARTELAERE

ANTOINE VANDEN BRANDEN

CORRESPONDANCES - BRIEFWISSELINGEN : Secrétaire Général - Algemeen
Sekretaris :

DEWIT Pierre, Avenue des Martyrs 173, Kessel-Lo - 173, Martelarenlaan,
Kessel-Lo.

COTISATION - BIJDRAGE : Membre Protecteur - Beschermend lid : 150 fr.
Membre - Lid : 100 fr. au C.C.P. 8.460.38 de l'Alliance Numismatique Euro-
péenne à Bruxelles - op P.C.R. 8460,38 van het Europees Genootschap voor
Munt- en Penningkunde te Brussel

France : C.C.P. Marseille No 239805 de P. Dugendre, 2, rue Alphonse Karr,
Nice (A.M.) : 15 NF ou 10 NF.

Nederland : Giro 297361 van J. Schulman, Keizersgracht, 448, Amsterdam C,
met vermelding : voor Eur. Genootschap ; 12 of 8 gulden.

Deutschland : 13 oder 9 DM, auf Postcheckkonto Köln 60.991 von Herrn Hein-
rich Pilartz, Klingelpütz, 16, Köln, unter erwäknung : Für Verein. Eurp Numismat.
Les membres d'autres pays versent la valeur correspondante.

NOVEMBRE-DECEMBRE 1961

11-12

NOVEMBER-DECEMBER 1961

ETUDE SUR LES INSCRIPTIONS DE LA TRANCHE GRAVEE EN CREUX DES PIECES DE 5 FRANCS DE LEOPOLD, EFFIGIE LAUREE (Herrens 6)

Depuis très longtemps j'étais intrigué par les variétés que je rencontrais dans l'inscription de cette tranche. Cette inscription est libellée DIEU PROTEGE LA BELGIQUE * ; l'étoile sert à manquer le début et la fin de la légende.

Ayant comparé un certain nombre de pièces entr'elles, en les superposant, j'avais constaté que l'emplacement de la légende et de l'étoile montraient de grandes dissemblances.

J'ai alors procédé de la manière décrite ci-après.

J'ai superposé toutes les pièces en ma possession de telle sorte que la lettre D de DIEU de chacune des pièces se trouvait exactement sur une même ligne en j'ai pu voir que toujours il y avait synchronisation par-faite des légendes jusques et y compris la fin de PROTEGE, de telle

sorte que l'on peut affirmer que la partie DIEU PROTEGE présente toujours une longueur invariable. Par contre, la distance qui sépare PROTEGE de LA est éminemment variable, ce qui m'incite à penser que le reste de l'inscription a été fait en une seconde opération.

Continuant de la même façon, j'ai superposé toutes mes pièces de telle façon à faire coïncider la lettre L de LA et j'ai également constaté que la partie LA BELGIQUE était de même longueur dans toutes ces pièces.

Mais, encore une fois, la distance qui sépare la fin de la partie de légende LA BELGIQUE en le commencement de la partie DIEU PROTEGE varie sur chaque pièce, ce qui est parfaitement logique si l'on tient compte de la variabilité de l'espace séparant PROTEGE et LA et de la longueur constante de DIEU PROTEGE d'une part, et de LA BELGIQUE d'autre part.

Dans ces conditions je suis bien forcé de confirmer ma conclusion ci-dessus : que la légende a été frappée en 2 fois, à savoir :

1. DIEU PROTEGE
2. LA BELGIQUE

Mais, je n'étais pas au bout de mes surprises !

En effet, par comparaison de mes différentes pièces, j'avais constaté une très grande fantaisie dans l'emplacement de l'étoile qui sépare la fin et le début de la légende.

Cette étoile à 5 branches, reposant sur 2 pointes, devrait logiquement se situer au milieu de la distance séparant BELGIQUE et DIEU ; mais c'est précisément le seul endroit où je ne l'ai pas encore trouvée jusqu'à présent !

En effet, sur les pièces que je possède, elle se trouve entre ce milieu idéal et un point situé entre les lettres D et I de DIEU !!!!

Mais alors!!!!... c'est que cette étoile a été frappée en une 3e opération, indépendamment des 2 autres opérations indiquées ci-avant !!

Quelle fantaisie ou complication technique ?!

Aussi bizarre que la chose puisse paraître à première vue, je dois donc conclure que l'inscription de la tranche a été faite en 3 opérations, comportant les inscriptions partielles suivantes :

1. DIEU PROTEGE
2. LA BELGIQUE
3. l'étoile de séparation.

Quelqu'un peut-il réfuter mon argumentation ?

Dans l'affirmative, je serais heureux de lire ses contre-arguments par la voie de notre bulletin.

L'examen des inscriptions de la tranche provoque d'autres observations.

En effet, j'ai constaté que, sur mes pièces, la lettre D de DIEU se trouve aux endroits les plus divers par rapport à l'avvers.

Ainsi cette lettre D se trouve sur mes pièces aux endroits - correspondant à la légende de l'avvers - marqués ci-dessous d'une x :

R x O I

x B E L G E S
B E L G x E S

x à la partie inférieure de la tranche du cou
x à hauteur du nom de graveur BRAEMT

P R E M I E x R
P R E M I E R x

Je ne sais la conclusion à tirer de cette constatation.

D'autre part, on trouve sur la tranche également des empreintes ovales horizontales et chaque pièce en comporte généralement 3, selon mes recherches, à savoir :

entre DIEU et PROTEGE
entre LA et BELGIQUE
entre BELGIQUE et l'étoile de séparation

Je suppose que ces empreintes résultent de la pression exercée à ces endroits par des griffes ou autres moyens destinés à fixer les pièces lors de la frappe ou de l'inscription des légendes de la tranche.

Toutefois, je possède une pièce de 1833, avec une tranche en superbe état, où il n'y a pas trace de ces empreintes ovales.

Enfin, j'ai constaté que les pièces de cette émission frappées en position B de la tranche, sont nettement plus rares que celles en position A.

MORIN François, Anvers.

BOEKEN of GEEN BOEKEN bij het MUNTVERZAMELEN ?

Wat wij daarmee bedoelen ?

Zal ik bij en voor mijn liefhebberij : het muntenverzamelen, boeken en tijdschriften kopen of raadplegen... of niet ? - Wat neerkomt op de numismatiek instuderen of maar doodgewoon munten kopen, bijhouden of al dan niet nauwkeurig geklasseerd bewaren ?

Ik ben er zeker van, dat haast iedereen gaarne weet, wat hij precies bezit. Het is nog zo belangwekkend enkele bijzonderheden te weten of te kunnen mededelen aan bezoekers van uw muntenschat. Er is iets in uw verzameling, er is geen tak van de numismatiek of er is wat over te vertellen, en... er is ook wat over te vinden in de vakliteratuur, ook om daarin te lezen en te leren.

Ieder weetgierig verzamelaar van munten en (of) penningen wil over zijn bezit of aanwinsten wat meer weten. Uw vrienden willen U zeker en bereidwillig mededelen wat ze weten. In boeken en tijdschriften zult U minstens evenveel of meer vinden en te weten komen.

Alle onderlegde verzamelaars verklaren zich unaniem akkoord, dat men als muntenverzamelaar boeken en tijdschriften MOET lezen en raadplegen. Deze boeken over numismatiek handelen over één of ander numismatisch onderwerp : antieke munten ; Griekse, Romeinse, Byzantijnse, Karolingse, middeleeuwse of meer moderne. Er zijn zulke boeken die

één of andere periode of land als onderwerp hebben : het muntwezen van een stad, een graafschap, een hertogdom of land. Vb. het Graafschap Vlaanderen, het Hertogdom Brabant, het Prinsbisdom Luik, de stad Ieper, Mechelen, Oostende of Charleroi, om er maar enkelen te noemen.

Werd er dan zoveel over Munt- en Penningkunde geschreven ? - Heel zeker. Er bestaan duizenden boekwerken over allerlei numismatische onderwerpen, en, wat wij niet uit het oog mogen verliezen : er bestaan daarenboven nog zeer veel belangwekkende en hoogst merkwaardige artikels of opstellen verspreid in tal van numismatische tijdschriften. Ze geven ofwel samenvattingen van studies, of belichten een nieuwe publicatie of brengen één of ander numismatisch onderwerp gans opieuw en aangevuld behandeld. Deze nieuwe vondsten worden vroeg of laat opgenomen in heruitgaven van boeken. Maar dat kan nog lang duren eer dit gebeurt. Daarom is het zeer nuttig numismatische tijdschriften te lezen of minstens te raadplegen. Dat betekent er in zoeken en lezen wat U speciaal aanbelangt.

Er zijn verzamelaars - die verzamelen immers uit liefhebberij - en evenzeer de numismaten die van het munten-verzamelen een studie maken en die dus de wetenschap der numismatiek of der Munt- en Penningkunde beoefenen, en daarom de bibliographie van de numismatiek noteren. Ze nemen nota van boeken en artikels die over hun hobby handelen en bij het verzamelen van pas kunnen komen.

Zo U ermee beginnen wil, raden we U sterk aan het te doen op een moderne en wetenschappelijke wijze. Men neme er best steekkaarten of fiches voor. Laat ons zeggen, dat we willen beginnen met een auteurs-catalogoog. Zo noteren we op de steekkaart : familienaam en voornaam of voornamen van de schrijver. Daaronder de titel van het boek, - aantal bladzijden - formaat in cm - geïllustreerd of niet - genaaid, gekartonnerd of gebonden - de drukker - de plaats en jaar van druk of uitgifte. - Daarbij en dat kan U en anderen ook nuttig zijn : de handelsprijs of de prijs van het antiquariaat.

U kunt dan nog steeds daar iets persoonlijks aan toevoegen.

In de Antwerpse afdeling bezit één der leden een steekkaartenstelsel, dat ongeveer achtduizend steekkaarten bevat in deze AUTEURS-CATALOGOOG. Hij zou nu willen beginnen om naast dat stelsel een tweede klasement op te bouwen : een indeling naar onderwerp of volgens belangstellingspunten. Alles betreffende België bijeen, enz.

Een dergelijke dokumentatie krijgt men niet op één jaar klaar. Het is een langdurig en geduldig zanterswerk. Uit ter aard der zaak is deze dokumentatie nooit compleet ; men vindt voortdurend wat bij, en... er verschijnt ook altijd wat nieuws in binnen- en buitenland !

We zijn de mening toegedaan, dat iedere ernstige verzamelaar enkele boeken over numismatiek dient te bezitten : vooreerst één of 'n paar over de Munt- en Penningkunde in 't algemeen ; en zeker één of meer werken over de tak van de numismatiek waarin hij bijzonder belang stelt.

We gaan U vandaag geen boekenlijst voorleggen.

We willen U vandaag wel inlichten over enkele karakteristieken van numismatische uitgaven :

- boeken over numismatiek verschijnen doorgaans in kleine d.i. beperkte oplagen ; ze zijn gewoonlijk niet goedkoop ;
- haast al deze boekwerken, eens de oplage uitverkocht, stijgen in prijs. Vooral die werken en werkjes welke een bijzonder numismatisch onderwerp behandelen ;
- numismatische werken komen doorgaans in de boekenkast terecht, en geraken zelden terug in de handel ;
- numismatische werken kunt U vinden bij de muntenhandelaars en in het antiquariaat in 't algemeen ;
- men kan, zonder deze boeken zelf aan te schaffen, ze ter lezing vragen in bibliotheken. In de regel zult U in kleine, lokale boekerijen niet veel of niets vinden. Wend U in de eerste plaats naar de grotere Stadsboekerijen - daar hebt U meer kans.
- vroeg U reeds de katalogoog van de boekerij van ons Genootschap ? - de laatste schikkingen vindt U in ons tijdschrift van augustus 1961 en in de laatste adressenlijst. - Ook daar kunt U terecht . en... dat is nu eens een gespecialiseerde boekerij . ook al zult U daar niet alles vinden. Men zal U daar in ieder geval kunnen helpen.
- verkoopcatalogen betekenen een rijke dokumentatiebron ; én aan historische én aan numismatische gegevens én aan iconografische (de illustratie).

Stel niet uit ! - bedenk U ernstig !

Ieder verzamelaar, die voor een ontwikkeld man en voor een onderlegd kollektionneur wil doorgaan bezitte zijn persoonlijke numismatische boekenschat : minstens een hoekje op de boekenplank, of een hoekje van de boekenkast waar uw speciale boeken en tijdschriften gegroepeerd staan.

EXCELSIOR ! Hoger op ! - niet alleen met de muntenschat !

Steeds beter en interessanter door onze lektuur en studie van de Munt- en Penningkunde !

PITTOORS P.F.J. — X-1961

NOUVELLES des SECTIONS — NIEUWS van de AFDELINGEN

SECTION DE BRUXELLES — Assemblée du jeudi 7-9-»1.

La séance est ouverte à 20 h. par le Président Clabau. Sont présents, MM. : Annoye, Bogaert, Bruvnickx, Clabau, Colaert, Corbisier, De Grave, Delmée, De Mey et Madame, Dewit Doguet, Goffin, Grijsen, Haeck, A.A., Herbiet, Hoérée, Karsch, Larcier, Lauriers, Lermyte, Louckx, Maes, Mestdagh, Milliau, et Madame, Montens, O'Kelly, Peyck, Plaschaert, Priest, Schindel, Tollenaere, Van Damme, Van den Branden, Van Leynseele, Van Lul, Walter, Carlier (excusé) Majérus (excusé).

Après les souhaits de bienvenue, le Président annonce que plusieurs membres se sont déjà acquitté du versement de leur cotisation de 150

frs pour 1962 et que la très intéressante brochure gratuite «LES MUSEES DE FRANCE» leur a été remise.

Le «Tirage au sort» très chargé de nombreux objets divers dans lesquels les monnaies et médailles sont bien représentées, procure de multiples satisfactions.

On récolte l'adhésion de plusieurs participants au Banquet des Numismates qui sont priés de verser 150 frs au C.C.P. 32.53.32 des Numismates de Bruxelles et Environs.

Après plusieurs communications d'ordre divers, la séance est levée à 21,30 h.

ASSEMBLEE DU JEUDI 5 OCTOBRE 1961.

La séance est ouverte à 20 h par le Président Clabau qui souhaite la bienvenue. Sont présents, M.M. :

Annoye, Baillon, Bogaert, Clabau, Claes, et Mme Claes, Colaert, Corbisier, De Grave, De Mey, Desmarez, Devos, Dewit, Doguet, Goffin, Grollet Grijsen, Haecck, Herbiet, Hoérée et Melles J. et X., Huygebaert, Karsch, Larcier, Lauriers, Lernyte, Louckx, Mestdagh, Milliau, et Mme Milliau, Melle Milliau, Montens, Peyck, Plasschaert, Priest, Saelens, Schindel, Thienpont, Tollenaere, Van Damme, Mme Vanden Brande, Van Leynscele, Van Lul, Verborgh, Verleye, Walter Bruyninckx (excusé), Magain (excusé), Majérus (excusé).

Mr CLABAU annonce :

1. les affiliations suivantes : M.M. BONNEWYN de Bruxelles et MARLIER, de Hyon, dont il est le parrain ; M. MOERMAN de Bruxelles dont le parrain est Mr Peyck ;
2. que les cotisations pour 1962 se versent à une cadence accélérée ;
3. qu'il en est de même pour les participations au Banquet des Numismates dont les derniers sont priés de verser avant le 20 octobre prochain ;
4. l'Importance et le nombre des lots de la tombola. Celle-ci remporte d'ailleurs le succès habituel.

La parole est donnée à M. MILLIAU qui traite des «Monnaies barbares, imitations de romaines». Sont évoqués les divers degrés de décadence de ces monnaies, en comparaison des prototypes dont elles sont les imitations. Des exemples variés en sont montrés, sous la forme de projections lumineuses, assurées par Madame MILLIAU. Des applaudissements nourris fusent à l'adresse du conférencier et de Madame Milliau que le Président Clabau félicite et remercie à la fois.

Docteur en sciences, Mr. MILLIAU avait ajouté au sujet une partie archéologique qui fut fort bien accueillie.

La séance est levée à 21,30 h., et la soirée se termine par de nombreux échanges.

LES MONNAIES BARBARES, IMITATIONS DE ROMAINES par EDMOND MILLIAU

Quand on parle de monnaies barbares, il convient de comprendre cette

désignation dans le sens de pièces décadentes par leurs caractéristiques, lorsqu'on les compare aux frappes régulières dont elles sont les imitations. Ce degré de décadence ou de dégradation est fort variable, et l'on distingue ainsi trois catégories.

I. Les meilleurs exemplaires se rapprochent beaucoup des prototypes, de sorte que la distinction peut en être difficile ; pour d'autres, les figures de droit et de revers ont une bonne ressemblance avec leurs modèles de frappe régulière, mais les légendes peuvent être fautives ou incomplètes.

II. On observe une dégénérescence des figures : le droit n'est plus un portrait ; au revers, des détails manquent. Les légendes sont plus erronées que dans le groupe précédent. Il y a une tendance à la stylisation.

III. Les types de droit et de revers sont désintégrés et les légendes grossièrement fautives. Les pires exemplaires sont stylisés au point que les prototypes sont à peine reconnaissables.

Evidemment, toutes les transitions existent entre ces trois degrés.

On observe parfois de curieuses variétés de légendes. Par exemple, des légendes correctes sont sans relation avec les types qu'elles prétendent décrire. D'autres fois, des légendes de revers sont lourdement erronées tandis que le type correspondant est présenté correctement. Chez les spécimens les plus décadents, existe une tendance à l'emphase d'une partie du sujet avec l'exclusion de certaines autres. Ainsi, pour des barbares radiées, c'est au droit la couronne radiée qui fait l'objet de l'emphase. Dans des copies du type Gloria exercitus, c'est le cas pour le sommet de l'étendard placé entre les soldats. Autre particularité : l'absorption d'un type dans un autre, telle l'attribution du sceptre de Pax à un type qui normalement ne le possède pas. Les petites pièces ou minimi sont ordinairement dépourvues de légendes.

Les producteurs d'imitations barbares utilisaient divers procédés. Ils préparaient leurs flans par aplatissement de globules métalliques chauds. Des monnaies étaient surfrappées avec ou sans effacement préalable des types originaux ; des pièces assez grandes étaient coupées en quartiers et refrappées. Pour les très petites pièces, les flans étaient probablement obtenus à partir de baguettes métalliques coupées transversalement.

La fréquence des surfrappes est remarquable chez les imitations du type de revers Fel. Temp. Reparatio, montrant le légionnaire et le cavalier. Leur principale caractéristique est leur grande barbarie, du moins pour la plupart des exemplaires, qui appartient donc au troisième degré.

Par qui et pourquoi les imitations barbares ont-elles été frappées ? Elles furent le produit de monnayeurs non officiels, travaillant en des ateliers dispersés à travers l'empire romain. Il est probable que les autorités les toléraient parce que ces imitations devenaient d'usage courant, constituant un approvisionnement nécessaire en petite monnaie, et comblant une lacune regrettable des émissions officielles.

Des trouvailles de cachettes peuvent servir à dater des imitations barbares : Certains trésors qui semblent avoir été enterrés au cours des septante premières années du troisième siècle, prouvent que les barbares radiées étaient en circulation côte à côte avec leurs prototypes. D'autres trouvail-

ies ont démontré que des copies de grand module et des minimi étaient en circulation en Gaule, à la fin du troisième et au commencement du quatrième siècles.

Une des trouvailles les plus intéressantes est celle d'Autun (Département de Saône et Loire). Dans une couche de charbon et de cendre, on trouva des creusets brisés, l'un contenant encore du bronze ; dans un coin, il y avait de nombreux minimi radiés usagés, vraisemblablement destinés à être refondus, tandis qu'à proximité se trouvait une forte quantité de minimi de 6 à 8 millim. de diamètre, de type constantinien, qui avaient été frappés récemment. De la nature de ces pièces résulte de manière concluante qu'il s'agissait là d'un atelier non officiel.

Mais occupons nous particulièrement de quelques trouvailles faites dans notre pays ; on sait que les imitations de monnaies romaines y étaient très nombreuses, et voici trois exemples appartenant à la province de Namur.

A Epraves, fut découvert un atelier irrégulier contenant plusieurs milliers de monnaies barbares de bronze, dont la plupart des minimi ; en plus des indéterminées, il y en avait de Magnus Maximus (383-388) et d'Arcadius (395-408). La date probable d'enfouissement était vers l'an 400. Les restes de cet atelier comprenaient en outre des scories, des parcelles de bronze, du plomb fondu et un creuset de fer avant contenu du cuivre. L'établissement se trouvait dans une position fortifiée établie sur un sommet.

A Wancennes, une trouvaille de cachette fut faite dans les restes d'une villa romaine, soit un total de 251 pièces dont une gauloise au type du sanglier, deux Valentinien II (392) et 248 petits bronzes barbares, qui sont des minimi correspondant à Tetricus I et Tetricus II ; la date probable d'enfouissement est 390 approximativement.

Dans la Sambre à Namur, aux abords du pont de Sambre, des monnaies antiques furent trouvées à l'occasion de travaux de réfection et de reconstruction (1950-1953). Le nombre total de pièces ainsi récoltées est de 301 identifiées, dont deux gauloises, deux de la république romaine, 168 de l'empire romain et 129 frappes barbares, avec de plus 33 pièces frustes. Dans cette trouvaille, les empereurs dont on rencontre le plus de monnaies tant dans la série régulière que dans celle des imitations, sont de Claude II (268-270) et des Tetrici (270-273).

La bibliographie qui suit mentionne un certain nombre de planches qui montrent divers aspects de monnaies barbares.

Bibliographie

Ph. Hill - Barbarous Radiates, Imitations of Third Century Roman Coins - Numismatic Notes and Monographs No 112 - The American Numismatic Society pp 1 à 44, Planches I à IV (New York 1949) - L'auteur signale en grande majorité des trouvailles britanniques, mais il en indique aussi des belges, françaises, etc.

Ph. Hill - Barbarous Imitations of Fourth Century Roman Coins - The

Numismatic Chronicle and Journal of the Royal Numismatic Society (Parts III - IV, Ser. VI Vol X) pp. 233 à 270, Planches XIII à XV (Londres 1950) - Ici aussi les trouvailles signalées sont en grande majorité britanniques.

J. Lallemand - Monnaies antiques trouvées dans la Sambre (Namur, abords du pont de Sambre) - Revue belge de Numismatique, Tome 102, pp 55 à 80, Planches IX à X (Bruxelles 1956).

AFDELING ANTWERPEN.

Vergadering van 23 september 1961.

Aanwezig : 20 leden. De H.H. E. Bogaerts, Claessens, A. Cuypers, P. De Baeck, A. De Louker, De Marnef, De Potter, De Vos, A. Evrard, E. Francis, E. Hendriks, Louette, E. Luyten, E. Moors, F. Morin, J. Pittoors, J. Pops, W. Van Baeden, J.M. Van Meerbeeck.

1 bezoeker niet-lid : de H. Peeters.

als gasten : de H.H. Dewit P. en Haeck, A.A., algemeen secretaris en adjunct secretaris.

De H. De Baeck, na iedereen van harte welkom te hebben geheten op deze eerste studievergadering van het nieuwe jaar (4e zaterdag van elke maand) meldt ons dat tijdens de bestuursvergadering besloten werd om de studie van de penning in het brandpunt van het nieuwe jaar te stellen om alzo 'n tak van de numismatiek, die door velen weinig of niet gekend is en soms ook wel eens als minderwaardig beschouwd wordt, beter te leren kennen en tot en volledige en rechtmatige ontplooiing te brengen bij onze talrijke leden.

Om dit doel te bereiken en ons de geschiedenis van onze gewesten nog beter bij te brengen en verder uit te diepen door middel van de penning, werd tevens besloten dat de H.H. F. Baillon, conservator van het Muntenkabinet te Brussel, alsmede P. De Baeck, onze sympathieke voorzitter, regelmatig voordrachten zouden geven over dit onderwerp. Dit hoogstaand initiatief verdient de aandacht en steun van onze leden die hun volle waardering hiervoor zullen kunnen betuigen met zo talrijk mogelijk onze komende vergaderingen te willen bijwonen.

Om de verlangens van onze leden beter te leren kennen in verband met de lokale tentoonstellingen en uiteenzettingen werd er tijdens de vorige vergadering en op initiatief van de H. Evrard, een referendum gehouden waarvan het resultaat ons nu door hogergenoemde wordt voorgelezen.

Aangezien 1/3 van de toen aanwezige leden er belang in stelde om de munten en penningen van België te zien en te horen commentariëren wordt besloten dit reeds veel besproken thema voorkeur te geven en de volgende lokale tentoonstellingen, in overeenstemming, als volgt uit te bouwen :

Tijdens de vergadering van 28-10-'61 :

Munten en penningen van Onafhankelijk België (van 1830 tot heden).

Tijdens de vergadering van 25-11-'61 :

Munten en penningen van de Franse en Nederlandse bezettingen (van 1794 tot 1830)

Tijdens de vergadering van 27-1-62 :

Munten en penningen van de Oostenrijkse bezetting (de Brabantse omwenteling inbegrepen (van 1713-15 tot 1794)

Zowel aan de nieuwe leden, die nu een enige kans krijgen om zich in de nationale numismatiek in te werken, als aan de ingewijden wordt een dringende oproep gedaan om hun verzameling, hoe klein deze ook moge weze, met deze gelegenheden mede te brengen en alzo samen te werken voor het welslagen van de vooropgezette manifestaties.

Na de H. De Vos, nieuw lid, aan de vergadering te hebben voorgesteld verleent de voorzitter het woord aan de H. J. Pittoors die elkeen met zijn typische sappige verteltrant en demonstratie gedurende een gans uur weet te boeien voor de evolutie van gedachten en werkwijzen van de verzamelaar bij het inzamelen en bijhouden van munten. Wanneer de prachtige ingeboden verzameling van de H. Cuypers wordt getoond en er de voor- en nadelen van worden besproken komt men tot besluit dat voor een verzamelaar niet alleen het bezit maar tevens ook het zoeken naar een bevredigende oplossing voor het bijhouden van zijn munten, elk volgens eigen zin en vermogen, een ware bron van voldoening wordt.

Een warm en welgemeend applaus dankt de H.H. J. Pittoors, voor zijn welgeslaagde en interessante voordracht, alsmede de H. Cuypers voor het meebrengen van zijn verzameling.

Een traditionele ruilbeurs onder leiding van de Heer Evrard besluit deze eerste studievergadering.

AFDELING BRUGGE.

Vergadering van 18 september 1961.

Met de intrede van het winterseizoen opende sekretaris Taelman, voor een 14tal verzamelaars de vergadering in het hotel «Wellington». Wegens het uitzonderlijk mooie weder was de opkomst eerder gering.

Waren aanwezig : als gast : de H. Clabau, Voorzitter van de afdeling Brussel, de H.H. Akters, Crois, Callewaert, Denijs, Mr en Mw Ketele, Louwagie, Reyntjens, Van Lede S., Van Lede J., Seynaeve, Van Haecke J., Van Eeghem.

Lieten zich verontschuldigen : Mw Desmet, de H.H. Beernaert, Blanckaert, della Faille, Vandermeer, Van Haecke Et.

Na het welkomstwoord pakte de H. Taelman uit met allerhande numismatische aangelegenheden. Men besprak de vaste datum van de vergaderingen. Met eenparigheid van stemmen werd de 1ste dinsdag van de maand, aangenomen.

De kastoestand kwam eveneens aan de beurt en er werd naar middelen uitgezien om deze een weinig aan te vullen. Met veel belangstelling werd de kwestie van de numismatische boeken besproken ; vooral de boeken handelende over de munten van Vlaanderen, schenen de leden het meest te interesseren. Sekretaris Taelman beloofde dan ook het nodige te doen om zoveel mogelijk deze werken op te sporen en kenbaar te maken.

Tot slot liet de H. Reyntjes nog een nieuw lid inschrijven zodat het aantal leden, van de afdeling Brugge, thans tot 32 gestegen is.

Alvorens de vergadering te besluiten werd zoals gebruikelijk overgegaan

tot de ruilbeurs. Hoewel het aantal aanwezigen eerder klein was, kende deze toch nog een druk verloop en menig muntstuk zag zich van eigenaar veranderen.

Om 22,30 u werd de vergadering gesloten en iedereen keerde tevreden huiswaarts.

AFDELING GENT.

Op zondag 17 september 1961, van 10 tot 12 u, in het lokaal Hotel Britannia, greep de gewone maandelijkse vergadering plaats, onder de leiding van de Heer Martiny, voorzitter.

Tweeëntwintig personen waren aanwezig : twintig leden, de Z.E.H. De Potter en de H.H. Boes, Boussauw, Braeckman, Deene, de Meyer, De Sme, t Haeck, Herremans, Jacobsen, Lippens, Mareen, Martiny, Pipeleers, Rosseel, Rouquart, Taymans, Van der Cammen, Van de Velde en Van Petegem, alsook twee gasten, leden van andere afdelingen, de HH. Clabau en Evrard. Er stond maar weinig op de agenda. Dit belette niet de aanwezigen een paar aangename uurtjes, toegewijd aan hun liefhebberij, door te brengen. Inderdaad, na enkele administratieve mededelingen door de Heer Martiny en een tombola, waarvan de prijzen werden geschonken door leden, werd er druk geruild.

SECTION DE CHARLEROI

Réunion du 17 septembre 1961.

La séance est ouverte à 10h15 par Maître Ausselet, Président.

Sont présents : MM. Coutrez, Gamache, Lebrun, Meurée, Terroir, Vanham, Van Hooland père et fils, Van Overbergh, Vernier ; l'assemblée accueille le plus jeune membre de la Section, M. Thibaut, âgé de 13 ans½. Sont excusés MM. Devillers, Hanus, Yernaux.

Le secrétaire donne connaissance des réponses satisfaisantes reçues de Rome et Vienne, relativement aux envois des monnaies F.D.C. émises dans ces 2 pays.

Un échange de correspondances est en cours avec les banques d'émission d'autres pays, et l'on espère que le service Fleur de coin entrera bientôt dans sa phase active.

La conversation s'oriente vers les nouvelles ventes publiques annoncées par des catalogues reçus de l'étranger.

Le Président fait circuler quelques magnifiques monnaies romaines en bronze, dont la plupart est dans un état de conservation remarquable et revêtue d'une superbe patine.

Quelques échanges de monnaies d'or, d'argent et de métaux communs sont encore réalisés, à la satisfaction de tous.

A midi, la séance est levée et chacun rentre dîner après avoir passé 2 heures de bon temps.

LA BIBLIOTHEQUE ROYALE DE BELGIQUE

nous communique par voie de son bulletin no10 de 1961 :

Le Cabinet des Médailles vient d'acquérir une pièce très rare des archiducs Albert et Isabelle, frappée dans l'atelier de Tournai.

Il s'agit d'un exemplaire de poids double du double souverain d'or sans date. Le double souverain d'or, dont le droit représente les archiducs assis sur un trône, est, au point de vue esthétique, l'une des monnaies les plus remarquables émises au XVIIe siècle. L'exemplaire de poids double, pièce d'apparat, se distingue des autres pièces du même type par sa gravure et sa frappe beaucoup plus soignées qui en font un très beau spécimen de l'art de la médaille aux Pays-Bas. Les doubles souverains sans date ont été émis à Tournai de 1612 à 1621. Un seul exemplaire de poids double était connu jusqu'à présent : il se trouve dans la collection du prince de Ligne au château de Beloeil.

LE COIN DU COLLECTIONNEUR

HET HOEKJE VAN DE VERZAMELAAR

Désire vendre 962 boîtes faites à la main pour pièces de monnaie

Il y a 879 boîtes vert foncé très bonnes

Il y a 92 boîtes vert foncé un peu moins bonnes.

Format : 3,5 cm x 3,5 cm.

Faire offre par écrit à : RIQUIER MARC, 59, av. de la Station, Gembloux.

Je procède actuellement à une étude sur les monnaies contremarquées d'une tour ou d'un fort. Je saurais gré à tous nos membres de me signaler les monnaies de ce genre qu'il pourraient éventuellement posséder ainsi que leur avis sur la question. Je les en remercie d'avance.

Je possède de nombreux doubles de tous pays et serais désireux de correspondre pour échange avec membres d'autres sections.

Je collectionne : Belgique : depuis origine, France : depuis François Ier, Espagne : depuis 1500, Italie, Portugal, Hollande à partir de 1800, Allemagne : à partir de 1871.

DE MEY Jean : rue Dries, 77, Watermael. (Brabant).

M. Roger DESMORTREUX - 3, Place Denis Poisson - PITHIVIERS (Loiret) - FRANCE - Recherche collection monnaies ou billets de banque - Donne en échange : 1o) Collection bagues de cigares, 5.000 environ différents pays, anciennes et modernes - 2o) Collection étiquettes d'allumettes tous pays, 5.500 environ, séries complètes.

BRUGGE'S EERSTE MUNT.

De eerst bekende munt, welke te Brugge geslagen werd, dagtekent uit

de regering van Karel de Kale, t.t.z. van de periode tussen 843 en 877.

Zoals gebruikelijk is ook hier een stukje geschiedenis vereist, om het bestaan van deze eerste Brugse munt behoorlijk te situeren.

De opvolger van Karel de Grote was niet bij machte, het onmetelijk rijk van zijn vader staatkundig samen te houden. Reeds lang voor zijn dood twistten zijn zoons om de opvolging van hun vader ; Lodewijk de Vrome. De zoon uit het tweede huwelijk, Karel de Kale, had hiertoe aanleiding gegeven, toen hem in 929 reeds het recht toegekend werd, na de dood van zijn vader, een koninkrijk te verkrijgen. In 843 werd de broedertwist beslecht door het verdrag van Verdun, het toenmalige «VERODONUM CLAVORUM» luidens hetwelk Karel de Kale koning werd van het «FRANCIA OCCIDENTALIS», de landstreek ten westen van de Schelde, dit over haar ganse lengte. Hiertoe behoorde natuurlijk de toenmalige gouw Vlaanderen, welke na enkele tientallen jaren, onder de impuls van de graaf Boudewijn met de IJzeren Arm en vooral van diens zoon Boudewijn II, bijgenaamd de Kale, geleidelijk uitbreiding nam. Bovendien won het graafschap Vlaanderen steeds aan macht en aanzien, enerzijds door het feit dat het 'n grensgouw was en dus van natuur uit 'n neiging had om los te geraken uit de dwang van het centrale bestuur, en anderzijds door het le had af te rekenen met de Noormannen, die de grote rivieren opvaarden steeds zwakker worden van de koninklijke macht. Inderdaad, Karel de Kale met de Bretons die onafhankelijkheid wensten te verkrijgen. De gouv-graven dachten ook meer aan hun eigen belangen dan aan die van de koning en ten slotte mocht evenmin vast gerekend worden op de toewijding van de hogere geestelijkheid.

Ook het gebied gelegen aan de Oostzijde van de Schelde, het «FRANCIA MEDIA» dat te beurt gevallen was aan Lotarius, de halfbroer van Karel de Kale, geraakte ten prooi aan staatkundige ontbinding. De graven van Vlaanderen hebben hiervan gretig gebruik gemaakt om belangrijke gebieden in te palmen nl. Walcheren, Holland, de streek tussen Schelde en Dender, Antwerpen, tot zelfs Henegouwen. Dit bracht echter weinig geluk want sommige gebieden gingen snel verloren. Wapengeweld en huwelijksintriges wisselden elkaar af. Alleen het zogenoemde «Kroon-Vlaanderen», gelegen ten Westen van de Schelde, bleef meestal onaangerand, terwijl het «Rijks-Vlaanderen», gelegen ten Oosten van de Schelde, vele meesters kende. De verdeling van ons huidig land door de Schelde hield op te bestaan in 1529 toen, door het verdrag van Kamerijk, de Franse kroon afstand moest doen van haar soevereine rechten op Vlaanderen, t.t.z. op het oorspronkelijk leen «Kroon Vlaanderen».

Om terug te keren naar Karel de Kale, weze nog vermeld dat deze, na de dood van zijn broer Lotarius, in 869, diens rijk binnenviel en zich te Metz koning van Lotaringen liet kronen. Later gaf hij paus Johannes VIII de verzekering dat hij de H. Stoel tegen de Sarrazenen zou beschermen. Hij werd in 876 door de Paus tot keizer gekroond en ook liet hij zich te Pavia tot koning van Italië uitroepen. Hij keerde naar zijn land terug zonder in Italië zijn gezag te hebben gevestigd.

Bij een tweede tocht over de Alpen in 877, moest hij de vlucht nemen voor zijn neef Karloman (een zoon van Lodewijk de Duitser, broer van Karel) en hij overleed op de terugweg te Avrieux.

In het graafschap Vlaanderen, bestuurd door zijn schoonzoon, Boudewijn met de IJzeren Arm, koos Karel de Kale, vier steden waar koninklijke munt zou geslagen worden, nl. Brugge, Gent, Kassel en Kortrijk.

Hier volgen de vijf bekende zilveren denieren (variantes niet meegerekend) die in de voormelde steden hun «geboorteplaats» hadden :

BRUGGE

Voorzijde + GRATIA DI REX - monogram van Karel (koning door de genade van God)

Keerzijde : + BRUGGAS MON - kruis omgeven door parelcirkel (munt te Brugge).

GENT :

Voorzijde : + CARLUS GRACIA DEI REX - monogram van Karel -

Keerzijde : + GANDAVUM - kruis

KASSEL :

Voorzijde : + GRA . TIA DI REX - monogram van Karel -

Keerzijde : + CASSEL - LOAV - kruis

KORTRIJK :

a) Voorzijde : + GRACIA D-I REX - monogram van Karel -

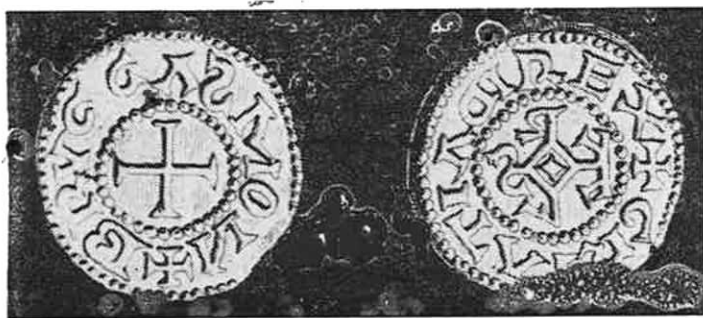
Keerzijde : + CVRTRIACO CIVIS - kruis -

b) Voorzijde : + GRATIA D-I REX - monogram van Karel -

Keerzijde : + CVRTRIACO - kruis -

De voormelde Brugse munt is de eerste bekende, die te Brugge geslagen werd. Ze mag heel zeker haar plaats hebben als eerstgeborene in de Brugse numismatiek.

Ph. Denys.

Een afbeelding van de eerste Brugse munt die te Brugge geslagen werd.

ASSIGNATS DE FRANCE par P. Dugendre (suite)

125 Livres du 7 Vendémiaire An 2me (28 Sept 1793)

Tirage en feuilles de 4 en carré — Tirage 5.500.000 exempl.

42 Signataires Imprimées

Aubourg — Blanchard — Bacquin — Bassigny — Bauduin — Berubé — Bramble — Brunet — Capron — Chaignon — Colasse — Coupe — Daurée — Delaistre — D'Esmazière — Deuraz — Doivillier — Duboille — Dubuisson — Du Laurent — Dupriez — Falheau — Fernoire — Fontenelle — Ftémont — Furgaud — Guilleminet — Hennequin — Henriquez — Hombert — Lalou — Larivière — Laurier — Leclair — Leclerc — Lefuel — Lepetit — Masson — Meyraus — Rousselle — Souleux — Valière.

EFFIGIE LOUIS XVI

200 Livres des 19 et 21 Décembre 1789 et 16-17 avril 1790

Tirage à l'Unité — Tirage très limité/mais inconnu

5 Endosseurs :

Aubourg — Avy — Boizot — Cambertin — Hugues.

5 Signataires :

Burtel — Larrivec — Niel — Pitet — Rivier

EFFIGIE DE LOUIS XVI

200 Livres des 19 Juin et 12 Septembre 1791

Tirage en feuilles de 4. Tirage 500.000 exempl.

5 signataires

Boizot — Henri — Hugues — Gruel — Legros.

LOUIS XVI

200 Livres du 30 Avril 1792.

Tirage en feuilles de 4. en carré — Tirage : 500.000 exempl.

6 signatures manuscrites :

Chibou — Du Bois — Dubosc — Marcilly — Menager — Perchet.

LOUIS XVI

200 Livres du 31 Aout 1792.

Tirage en feuilles de 4 — en carré — Tirage 500.000 exempl.

10 signatures manuscrites :

Berger — Briogne — Chipon — Domain — Duboille — Jamin — Juanin — Laroche — Meyer — Pyot.

250 Livres du 7 Vendémiaire An. 2 (28 Septembre 1793)

Ils existent en 2 tirages différents :

1° en bande verticale de 3 assignats.

2° à l'unité.

20 signatures (imprimées.)

Tirage : 5 Millions d'exempl.

Andrieu — Augé — Dejean — Deschamps — Descuiller — Domain —

Drueux — Dubosc — Fery — Froidure — Huraux — Jacinte — Juin —
Leclerc — Levet — Libour — Marcilly — Nadal — Say — Tine.

300 Livres. - Buste de Louis XVI.
des (19 et 21 Décembre 1789 — 16-17 Avril 1790.)
Tirage à l'unité.

Endosseurs :
Anquetil — Girod — Jullien.
Signatures manuscrites :
Dauphin — Domain — Gast.

Tirage inconnu mais très limité.

LOUIS XVI
300 Livres des 19 Juin et 12 Septembre 1791.
Tirage en feuilles de 4. — en carré — Tirage : 250.000 exempl.
Six signatures manuscrites :
Baudrais — Cheval — Jery — Lefevre — Schweizer — Seigneuret.

Aigle et faisceau surmonté du Bonnet de la liberté
400 Livres du 21 Novembre 1792.
Tirage en feuilles de 4. - en carré — Tirage 3.800.000 exempl.
Le plus artistique des assignats, signé de Gatteaux et de Tardieu.

30 signatures imprimées :
Abraham — Adam — Benoist — Bertaud — Brillant — Camuset — Cinier
— Grosnier — Darnaud — D'Esmazières — Durand — Evin — Fleuriel
— Gaillard — Gorsse — Griois — Groizier — Henry — Manuel — Noel
— Orry — Perrier — Pougin — Ribou — Rousseau — Say — Taupin —
Tridon — Tulpin — Vieilh.

Variétés.

Dans les séries numérotées 220 à 289 inclus, la mention «La loi punit de
mort le contrefacteur» est répétée deux fois.

LOUIS XVI
500 livres du 29 Septembre 1790.
Tirage en feuilles de 4. — en carré — Tirage 440.000 exempl.
Quatre signatures manuscrites :
Alix — Desrez — Hurat — Poupet.

LOUIS XVI
500 Livres du 19 Juin 1791.
Tirage par feuille de 4. - en carré — Tirage 340.000
Quatre signatures manuscrites :
Alix — Desrez — Hurat — Poupet.
500 Livres du 20 Pluviose an 2eme (8 février 1794.)
Tirage à l'Unité — Tirage 8 Millions d'exempl.

53 signatures imprimées.
Adam — Arnoix — Baillet — Barraud — Bertin — Bot — Busier —

Chocus — Cinier — Coupe — Crosnier — David — Davion — Delaistre
— Denis — Doivillier — Duboc — Dumas — Dutour — Emon — Evin
— Faure — Fénix — Gauthier — Gorsse — Goust — Henry — Hubert
Juin — Leclerc — Lecourt — Lehu — Lenoir — Linreler — Mala —
Mange — Mille — Mortier — Nadal — Noel — Nyon — Oder —
Picot — Poire — Police — Pougin — Preux — Ribou — Rollin — Sal —
Say — Souleux — Troupe.

750 Francs du 18 Nivose An 3me. (7 janvier 1795.)

Tirage par feuille de 4. — Tirage 186.000

20 signatures imprimées :
Aubourg — Bassigny — Bauduin — Berube — Blanchard — Bramble —
Chaignon — Deuraz — Doivilier — Devau — Dubourg — Du Laurent
— Fernoire — Fontenelle — Ftemont — Godet — Hombert — Lecle-
ref — Masson — Vallière.

1000 Livres des 19 et 21 Décembre 1789 et 16-17 Avril 1790.

Tirage à l'Unité. — Petit tirage - inconnu.

Encosseurs :
Jame — Lannoy.
4 signatures Manuscrites :
Bordeaux — Chrétien — Pitet — Vincent.

1000 Francs du 18 Nivose an 3me. (7 Janvier 1795.)

Tirage à l'unité — 5.940.000 exemplaires créés.

42 signatures imprimées :
Adam — Amiot — Ariquey — Auriol — Bajot — Bert — Bertaud — Ber-
tin — Boitet — Bot — Capron — Chevrot — Coipel — Coupe — Dar-
naud — Daurée — De Caen — Deuraz — Dreux — Dubra — Farcy —
Fere — Fleuriel — Fouquet — Godet — Gros — Guyot — Hose — Hu-
bert — Latour — Lehord — Leval — Louvet — Malter — Masse — Mo-
ret — Noel — Oge — Oudry — Taizy — Troupe — Vial.

2.000 Livres au buste de Louis XVI du 29 Septembre 1790

Tirage à l'unité — (à 150.000 exemplaires.)

3 signatures manuscrites :
Chrétien — Pitet — Toussaint.
2000 Francs du 18 Nivose an 3me (7 Janvier 1795)
Tirage à l'unité — 5.344.000 exemplaires

30 signatures imprimées :
Aze — Barba — Bertin — Bot — Busier — Coipel — David — Davion
— Denis — Didier — Duclos — Dumez — Dutour — Duval — Emon —
Faure — Fenix — Gaudet — Gerard — Gillet — Gomez — Goust —
Lenoir — Picot — Poullain — Preux — Regnier — Rolin — Sal —
Semen.

10.000 Francs du 18 Nivose an 3eme (7 janvier 1795).

Tirage à l'unité — 1.254.000 exemplaires.

41 signatures imprimées :
Abraham — Andrieux — Aubourg — Bacquin — Bancey — Bassigny —
Bauduin — Bertrand — Berube — Blanchard — Boitet — Chaignet —

Colasse — Cottenel — Deperthe — Descuiller — D'Osseville — Duboille
Du Flog — Falheau — Feuillade — Fontaine — Ftemont — Gomez —
Gourgau — Gros — Guilleminet — Haze — Hennequin — Henriot —
Jacinthe — Jeanneau — La Chapelle — Lafortelle — Larivière — Megnie
— Michaux — Mixelle — Riotto — Rousseau — Schrantz.

Bons de l'Emprunt forcé du 19 Frimaire An. 4. (14 Décembre 1795)

Ces bons servaient au paiement des Impôts. La feuille est composée de 10 coupons numérotés du 1 à 10. Les valeurs sont manuscrites ainsi que le nom de la ville, sauf quelques départements qui ont fait imprimer des titres spéciaux, avec nom du Département et de la ville.

Rescriptions de l'Emprunt Forcé du 21 Nivose, An 4. (11 janvier 1796).
Il existe six valeurs : 25—50—100—250—500 et 1000 Francs.
Ils sont tous imprimés sur le papier filigrané de la Loterie Nationale et comportent des signatures manuscrites diverses.

Mandats Territoriaux.

5 Francs du 28 Ventose an 4eme (18 Mars 1796)

Tirage en feuille de 10. (2 x 5).

Tous avec signature imprimée de Monval.

Trois émissions :

1re sans cachet humide.

2de Avec cachet humide fiscal noir.

3me Avec cachet humide fiscal rouge.

Promesses de Mandats territoriaux.

du 28 Ventôse an IV (18 Mars 1796) . Tirage : feuilles de 5 pour chaque valeur. (verticalement).

Tous les billets sont signés à la main et les signataires ne sont pas encore tous réperés (?) pour les 4 valeurs.

Il existe 2 Types :

1° sans le mot : Série.

2° avec le mot : Série.

				Tirage	
				1r type	2e type
500 Frs	Bleu-Gris	Bordure	gauche rouge	574 000	2 225 000
250 Frs	Bistre-clair	Bordure	gauche noire	360.000	920 000
100 Frs	Rouge	Bordure	gauche Bleu verdâtre	486 000	3 300 000
25 Frs	Noir	Bordure	gauche Bistre.	1 534 000	5 266 000

GRONDBEGINSELEN VAN HET MUNTENVERZAMELEN (II)

Hoofdstuk I.

De geschiedenis van het muntenverzamelen en van de numismatiek.

We mogen veronderstellen dat reeds in de Oudheid de Romeinen zich bezighielden met het samenstellen van verzamelingen van de toen in omloop zijnde munten. Dit kan worden afgeleid uit verschillende muntvondsten waarin zo'n verscheidenheid van munttypes voorkwam 'dat men niet meer kan spreken van 'n toevallig bijeengebrachte schat (met het doel rijkdom te verzamelen), maar wel van een volgens een bepaald systeem bijeengebracht geheel.

Als we de hoge graad van ontwikkeling van het kunstgevoel der Grieken en der Romeinen in aanmerking nemen is het maar een kleine stap om te mogen aannemen dat de kleine kunstwerkjes, welke deze munten waren, door mensen uit dit tijdperk werden bijeengebracht, zij het dan om een duurzame afbeelding van de Griekse goden of van de Romeinse keizers te bezitten.

Het is echter met het opkomen van de Renaissance dat het verzamelen van munten een uitbreiding nam. Inderdaad waren de munten der Oudheid de meest gemakkelijk aan te schaffen voorwerpen waarin men dan de kunst der Grieken en Romeinen kon terugvinden. Tezelfdertijd zien we ook de numismaat op de voorgrond komen - dus hij welke niet zozeer munten verzamelt maar wel ze bestudeert.

Als grondlegger van de numismatiek in de Nederlanden kunnen we met recht Hubert Goltzius (1526-1583) vernoemen. Zijn werken in dit deel van de wetenschap zijn werkelijk reusachtig. Hij werd geboren in Venlo, in 1526, en stamde uit een familie van kunstenaars. Zijn vader was schilder en liefhebber van alle soorten van antiekiteiten. Hubert Goltzius zelf vestigde zich op twintigjarige leeftijd te Antwerpen. Deze stad bood immers een oneindig aantal mogelijkheden, niet enkel voor kunstenaars maar ook voor wetenschapsmensen. Voor Goltzius moeten deze mogelijkheden zo groot zijn geweest dat hij een verblijf aldaar verkoos boven een verblijf in de stad Leuven, ondanks de aanwezigheid van een universiteit in laatste.

Op dit ogenblik, dus rond 1550 was de smaak in de archeologie en in de numismatiek te Antwerpen algemeen. Men kende er bvb. de familie Schetz welke bekend stond «comme aimant et recueillant les médailles». Verder de bekende aardrijkskundige Ortelius, de secretaris van de stad Cornelis Grapheus enz. Het is bij deze mensen dat Goltzius zijn eerste stappen zette in de numismatiek en het zijn zij die er Goltzius toe bewogen hebben zijn begonnen studie door te zetten.

Alvorens zijn eerste werk te laten verschijnen vertrekt hij uit Antwerpen om de verschillende verzamelingen van Belgie en Holland te bestuderen. Zo bestudeert hij o.a. de verzamelingen van Karel V, van zijn zoon Filips, van Eleonore van Oostenrijk, weduwe van Frans I, van Christine,

dochter van de koning van Denemarken, van de graaf van Egmont, enz. Verder bezoekt hij nog, tijdens die eerste reis, 40 steden waarin een of meerdere liefhebbers van medailles woonden.

Op 9 juli 1556 keert hij terug, na een afwezigheid van drie maanden te Antwerpen, en laat er zijn eerste werk verschijnen. Daardoor trekt hij de aandacht op zich van de heer van Watervliet, Marcus Laurentius, welke hem uitnodigt zich te Brugge te vestigen. Hij verlaat Antwerpen in 1558 en kan dank zij zijn hogergenoemde beschermer een tweede reis ondernemen welke veel belangrijker is dan de eerste. Inderdaad Goltzius verlaat na vier maanden terug Brugge voor een rondreis door Europa welke niet minder dan achttien maanden zou duren en tijdens dewelke hij 50 grote Europese steden bezoekt en tientallen minder bekende. Goltzius bezocht 950 munt- en penningkabinetten. Dit cijfer allee geeft ons een idee van de omvang van de numismatiek in de 16e eeuw. Men heeft later aan Goltzius verweten dat hij in zijn werken valse en zelfs fictieve medailles zou hebben opgenomen. Deze veroordeling mag echter verworpen worden want inderdaad werden later vele medailles, welke men dacht dat ze een fantasie waren van Goltzius, teruggevonden. Goltzius stierf te Brugge op 24 maart 1583. Zijn werken hielpen niet enkel mee om de smaak in deze soort studie te ontwikkelen, maar gaven ook de aanleiding tot nieuwe verzamelingen.

Onder de geleerden van de 16de eeuw welke zich bezighielden met de muntgeschiedenis mag zeker Renier Budelius van Roermond niet vergeten worden. Hij maakte een studie over alles dat verband hield met het vervaardigen, het gewicht, de valuatie en het gehalte van de munten. Dit werk gaf aanleiding tot zijn aanstelling van muntbestuurder in de muntplaatsen van de aartsbisschop van Keulen, Ernest van Beieren, zowel in zijn Staten aan de Rijn als in deze in Westfalen.

De zestiende eeuw was voor België een schitterend tijdperk voor wetenschappen en letteren. Het verbazend aantal personen dat zich interesseerde aan medailles, hetzij door het verklaren van deze merkwaardige overblijfselen uit de Oudheid, hetzij door ze te verzamelen, kan ons een idee geven van de omvang welke de numismatiek en het verzamelen van munten en medailles had genomen. En nog, we kunnen ons enkel baseren op deze verzamelingen welke schriftelijk zijn vermeld geworden. Het aantal particuliere verzamelaars, welke onbekend bleven moet oneindig groot zijn geweest, zelfs moet hun aantal veel hoger gelegen hebben dan het huidige.

Voor wat de zeventiende eeuw betreft, hebben we maar weinig gegevens over de bestaande muntkabinetten. Was de zestiende eeuw een waar hoogtepunt voor wetenschappen en letteren dan was dit niet meer het geval voor de daaropvolgende eeuwen. Burgeroorlogen hadden het land uitgeput, de meest levenskrachtige personen van het land werden tot emigratie gedwongen en hadden hun kennis, schatten en talenten met zich meege dragen. Alle nationale gevoel werd in de kiem gesmoord door de spaanse overheersing en het is enkel onder de regering van Albert en Isabella dat we een kleine heropleving kunnen waarnemen. Tijdens de zeventiende eeuw werd de numismatiek van de Oudheid verwaarloosd, deze van de middel-

eeuwen bleef onbekend en de moderne bood nog te weinig elementen om de aandacht te kunnen trekken. Het is eerst onder de regering van Maria-Theresia dat er zich in België een nieuw tijdperk openstelde voor de wetenschappen en de letteren. De volledige reorganisatie der wetenschappen, het bestuderen van onze wetten, gewoonten en geschiedenis had een gunstige weerslag op de numismatiek en het is de gouverneur der Nederlanden, de prins Karel-Alexander van Lorreinen welke zelf aan het hoofd stond van de verzamelaars van dit ogenblik. Na zijn dood werd zijn verzameling verdeeld. Het was Ghesquière welke werd belast met dit werk. Er was echter ook een verandering in de aard van de numismatische studie gekomen. Werden vroeger enkel de munten en medailles uit de oudheid bestudeerd dan zal vanaf de tweede helft van de achttiende eeuw ook belang worden gehecht aan deze welke in verband konden worden gebracht met de eigen nationale geschiedenis.

In de eerste plaats komt dan de hoger vernoemde abbé Ghesquière welke ons onschatbare diensten bewees en meer in het bijzonder aan de muntengeschiedenis der Nederlanden. In 1786 publiceert hij zijn «Mémoire sur trois points intéressants de l'histoire monétaire des Pays-Bas». Het is een feit dat niemand voor hem opzoeken had gedaan over onze munten en muntplaatsen. En het is niet enkel 'n droge opsomming van munten maar ook een studie over hun herkomst. Daardoor bewees hij ook het belang van een numismatische studie in verband met onze nationale geschiedenis.

Een tweede numismaat uit de tweede helft der negentiende eeuw is Georges-Joseph Gérard (1734-1814). Hij schreef verschillende werken over numismatiek waaronder het meest bekende, «Recherches sur les monnaies frappées dans les provinces des Pays Bas, au nom et armes des ducs de la maison de Bourgogne, comtes de Flandre» en dan nog twee onuitgegeven studies, waarvan echter de manuscripten zijn bewaard gebleven, over de munten van Vlaanderen van 1093 tot 1603 en over de munten der Nederlanden van 1056 tot 1792. Het is aan het rumoerige tijdperk van de laatste levensjaren van Gérard te wijten dat deze werken niet werden uitgegeven.

De aanhechting van België bij Frankrijk stelde terug een einde aan alle numismatische werkzaamheid in verband met onze nationale muntenreeksen. We kunnen enkel een De Bast vernoemen welke in 1804 zijn «Recueil d'antiquités romaines et gauloises trouvées dans la Flandre proprement dite» deed verschijnen. Na 1815 zien we terug een heropleving van de numismatiek in onze gewesten, meer zelfs het is enkel dan dat we kunnen spreken van een ontplooiing op alle gebied met een Lelewel, een Deschamps de Pas, een Gaillard, de Serrures, een De Witte en nog zovele andere eminente numismaten van dit tijdperk.

Voor de twintigste eeuw moeten we echter tot onze spijt erkennen dat het aantal verzamelaars in verhouding met de bevolkingsaan groei heeft afgenomen. Vooral de periode der beide wereldoorlogen en het tijdperk ertussen, waarin de wereldeconomie op haar benen wankelde, was het aantal verzamelaars zeer gering. We mogen echter hoopvol uitzien naar de

toekomst. Sedert het einde van de tweede wereldoorlog is hun aantal steeds toegenomen in een ononderbroken stijgende lijn. Alhoewel voor sommigen, deze toestand te betreuren valt, mogen we deze egoïstische kijk op de zaken niet zo zonder reactie laten voorbijgaan. Inderdaad, diegenen welke met een zwart oog het toenemen van het aantal muntenverzamelaars aanschouwen hebben slechts een zeer primitieve kijk op de werkelijke toestand. Men spreekt dat men niets meer op de markt vindt, dat de prijzen astronomische waarden bereiken, enz., zonder daarbij te zien dat hun eigen verzameling aan waarde heeft toegenomen, zonder daarbij in aanmerking te nemen dat onze levensstandaard is verhoogd en zelfs zonder te bedenken dat in een tijd als de onze, waarin de slogan «Meer tijd voor vrije tijd» is, het aantal verzamelaars moet doen toenemen, onvermijdelijk. Persoonlijk ben ik van mening dat het verzamelen van munten een hobby is. Laat ons echter al diegenen welke zich beginnen te interesseren aan het verzamelen van munten, aanmoedigen, hun de juiste richtlijnen te geven. Zij zijn het welke in de toekomst zich zullen voordoen als de gerijpte verzamelaar, en dan kunnen wij ook iets van hén leren.

Zij zullen het zijn welke zich als afnemers zullen voordoen bij een eventuele gedwongen verkoop van Uw verzameling.

Hoofdstuk II

Het conserveren van munten en medailles.

Zoals reeds hoger gezegd, doorlopen wel de meeste verzamelaars de verschillende stadia (vanaf de sigarenkist tot de muntkast) vooraleer ze tot een doelmatige classificatie en conservering van hun munten of medailles komen. Laten we dit naderbij beschouwen. De beginnende verzamelaar neemt alles wat hij maar krijgen kan. Ternauwernood wordt gelet op het land van herkomst ; staat van bewaring en rariteit zijn onbekende begrippen. Alle alzo verkregen munten worden eenvoudigweg in eenzelfde doos gestopt. Dit tot het ogenblik dat deze unieke doos te klein wordt. Dan komt men tot een eerste vage klassering per land van herkomst. Soms worden daarbij de munten welke men denkt (ik zeg wel denkt) van hoge waarde te zijn in een apart zakje gestopt. Dan hoort de beginnende verzamelaar spreken over goed en slecht bewaarde munten, bemerkt dat goed bewaarde munten meer waarde hebben dan de minder goed bewaarde. De eerste reactie is een stevige borstel of nog meer nefaste middelen, waarmee een grondige oppoetsing wordt gehouden. Hoe meer de munten blinken, hoe beter. Dat door het gebruik van die borstel of van dat schuurpapier onvermijdelijk de munten op de meest doeltreffende wijze worden beschadigd, daarvan heeft hij op dit ogenblik niet het minste benul. Het resultaat van deze grondige kuis is dat de enkele munten welke als verzamelingstuk mochten beschouwd worden, worden herleid tot een waardeloos hoopje zilver of koper.

Tijdens zijn onverdroten zoeken naar nieuwe munttypes heeft de verzamelaar kunnen de hand leggen op verschillende dubbels. Hij zoekt ze van de hand te doen door ruil en komt zo in contact met andere verzamelaars.

Ondertussen zijn de voor hem grote, merkwaardige of niet veel geziene munten op een apart la-tje gelegd waarbij dan eventueel een zeer onvolledige aanduiding staat om welke munt het gaat. Tijdens zijn contact met andere verzamelaars begint de aanvanger een meer duidelijk begrip te krijgen van de staat van bewaring van munten en dan komt voor de meesten het grote keerpunt. Het kaf wordt van het koren gescheiden. De minderwaardige kleinsmunten worden afgescheiden van de grotere. Die waar de legende volledig is afgesleten worden uit de verzameling weggenomen. Alle andere worden, in plaats van in sigarenkistjes, op schuiven gelegd. Eventueel zijn dan deze schuiven onderverdeeld in vakjes. Zo zien we de doorsnee-verzamelaar stilaan evolueren naar de uiteindelijke definitieve vorm : de muntkast.

Het land waar men het meeste verschillende types van bezit wordt tot specialiteit gekozen. Soms wordt overgegaan tot drastische maatregelen en worden alle andere munten van de hand gedaan.

Hoe komt men nu aan zo'n muntkast. Voor de meer begoeden is het eenvoudig : Bij elke munthandelaar kan men zich muntkasten aanschaffen, van de meest luxueuse tot de meer eenvoudige. Het is echter niet zo'n groot probleem zich een muntkast zelf samen te stellen. Een reeds bestaande kast kan zonder al te veel kosten tot muntkast omgebouwd worden. Het volstaat een aantal laden te laten maken en daarvoor in de kast de glijbanen te voorzien. Het is daarbij aan te raden geen jong hout te nemen, dat nog niet volledig is uitgewerkt, daar men dan heeft af te rekenen met eventueel vervormen van de laden. Verder moet ook worden afgezien van zwavelhoudende houtsoorten of kunstmaterialen daar deze een nefaste inwerking op koper en zilver hebben.

Het is eerst nu dat tot een systematische opbouw van de verzameling kan worden overgegaan. Iedere munt wordt in zijn eigen vakje gelegd, met eronder een klein kaartje waarbij dan de benaming van de munt, het land van herkomst, de datum, eventueel een verwijzing naar een katalogus worden vermeld. Men kan ook een kaartensysteem opbouwen waarin elke munt volledig wordt beschreven.

De hierbovenstaande gegevens uit dit hoofdstuk werden bijna allen ontleend aan een onlangs gegeven spreekbeurt in Antwerpen. Wij konden tijdens deze spreekbeurt ook als nieuwigheid het zogenaamde muntalbum bewonderen, waarbij dan de munten allen in een cellophaanzakje zitten dat op zijn beurt is vastgeplakt op een stevig vel hard papier. Er moet gezegd worden dat het geheel een zeer nette en verzorgde indruk gaf. Als nadeel kan echter vermeld worden dat men dan van elk munttype twee exemplaren moet bezitten voor het tonen van de voor- en van de keerzijde. Dit nadeel zou misschien kunnen vermeden worden indien de papiervellen waarop de cellophaanzakjes zijn bevestigd, doorschijnend zouden zijn..

Tot daar voor wat het inrichten van een verzameling betreft.

Eens dat we zover zijn gaan we ook eens aandacht besteden aan het uitzicht van de munten welke we bezitten. Men merkt al gauw op dat sommige munten met een oxydelaag zijn bedekt, zelfs dat na het verwijderen ervan dexe oxydelaag tamelijk vlug terugkomt. Hier ook is het beter te voorkomen dan te genezen. Daarbij moeten enkele hoofdprinciepes niet uit het oog worden verloren, : te weten :

1. Plaats Uw munten steeds in een lokaal waar het vochtigheidsgehalte van de lucht laag is.
2. Laat ze nooit in een onverwarmd lokaal tijdens een vriesperiode.
3. Zo weinig mogelijk in de handen nemen. Er is steeds een vochtscheiding van de huid. Indien ze in de hand worden genomen, neem ze dan bij de rand.
4. Zorg ervoor dat ze op een zachte ondergrond komen te liggen en niet op het blote hout of ander materiaal waaruit de laden bestaan.
5. Poets nooit Uw munten op met een harde borstel of een ander hard voorwerp, waardoor krassen (hoe klein ze ook mogen zijn) kunnen ontstaan.
6. Onthoud steeds dat het reinigen van munten veelal meer schade oplevert dan voordeel.
7. Houd Uw muntkast zoveel mogelijk gesloten - maak ze zo hermetisch mogelijk, houd dan steeds de temperatuur konstant op ongeveer 20o Celcius.

Voor wat het reinigen zelf betreft, is het nodig de eigenschappen der metalen waaruit munten zijn vervaardigd eens wat grondiger te leren kennen. We geven hieronder een overzicht van deze metalen met enkele bemerkingen welke voor de verzamelaar nut kunnen opleveren.

A.A. Haeck.

(vervolg)
